АԤСНЫ
АШӘҞӘЫҨҨЦӘА
РЕИДГЫЛА ИҬНАЖЬУА

АЛАШАРА

5

АЛИТЕРАТУРА-
САХЬАРКЫРАТӘ
АУААЖӘЛАРРА-
ПОЛИТИКАТӘ
ЖУРНАЛ

Иҭыҵуеит 1955 ш. раахыс

АРЕДАКТОР ХАДА
Анатоли Лагәлаа

АРЕДКОЛЛЕГИА:
Валентин Кәаӡаниа
(аредактор хада ихаҭыԥуаҩ)
Вахтанг Аԥҳазоу
Даур Наҷҟьебиа
Гәында Кәыҵниаԥҳа
Зураб Џьапуа
Гунда Сақаниаԥҳа
Дмитри Габелиа
Альбина Анқәабԥҳа
(аҭакзыԥхықәу амаӡаныҟәгаҩ)

АУААЖӘЛАРРАТӘ ХЕИЛАК:
Џьума Аҳәба
Витали Амаршьан
Владимир Агрба
Геннади Аламиа
Алина Жьиԥҳа
Платон Бебиа
Алықьса Гогәуа
Гьаргь Гублиа
Владимир Занҭариа
Виачеслав Бигәаа
Руслан Қапба
Шоҭа Салаҟаиа
Валери Касланӡиа
Ельвира Арсалиаԥҳа
Анзор Мықәба
Мушьни Миқаиа
Заира Ҭҳаиҵыкәԥҳа
Терент Ҷаниа
Алхас Чхамалиа

Аҟәа — 2016

Литературно-художественный и Общественно-политический журнал

Алашара (Свет)

Орган Союза писателей Республики Абхазия

Аредакциа адрес:
384901 Акәа
Ажәанба имҩа, 9.
Аҭел: 226-25-42
772-70-86
990-44-35

Ажурнал «Алашара» иаднакыло аматериалқәа зегьы кьыԥхьзароуп PT SANS ашрифт ала. Егьырҭ ашрифтқәа рыла икьыԥхьу акгьы аднакылаӡом.

Анбанҟәшәарахь ирыҭоуп 12.08.2016 ш.
Акьыԥхьразы анапы аҵаҩуп 13.09.2016 ш.
АФОРМАТ 70х108 1/16
Иныҟәырҧшу аҽеҳак
12,5 кьыԥхь бҕьыц
Азаказ №
Атираж 500

Ареспублика Аԥсны Аҳәынҭқарратә наплакы "Акьыԥхь Аҩны".
Акәа. Ешба имҩа, 168.

Атехредакторцәа:
Л. Амчԥҳа,
Л. Чамагәуаԥҳа.
Акорректорцәа:
И. Џьениаԥҳа,
М. Кәыцниаԥҳа,
К. Қәҭелиаԥҳа
Компиутерла акьыԥхь иазлырхиеит
С. Сазба

АХҚӘА:

Гьаргь Чачба диижьҭеи 170 шықәса ҵит
Гьаргь Чачба. *Ажәеинраалақәа* 3

Анзор Мықәба 70 шықәса ихыҵит
Анзор Мықәба. Анцәа ихашҭыз.
(Ҭаҭласҭан. *Ароман ацыԥҵәаха*)............................... 9

Витали Амаршьан 75 шықәса ихыҵит
Витали Амаршьан. *Ажәеинраалақәа*....................... 25

Валери Касланӡиа. *Ажәеинраала ҿыцқәа*................ 43

Џьума Аҳәба. *Автобиографиатә жәабжьқәа*.......... 55

Сарион Ҭаркьыл диижьҭеи 80 шықәса ҵит
Терент Џаниа. «Зынӡа сыԥсыргьы сҭахым...» 80
Сарион Ҭаркьыл. *Ажәеинраалақәа*.......................... 83

Владимир Дарсалиа диижьҭеи 80 шықәса ҵит
Руслан Қапба. Забиԥҕара иаԥсахаз аҵарауаҩ 91

Аиҭага ҿыцқәа
Карло Гольдони. Кьоџьаа рҭызшәа. *Акомедиа. Еиҭ. Елеонора Коҕониаԥҳа*.................................... 95

Аиҿцәажәара
Алхас Чхамалиа. Аибашьра хаҵарыла ҳалҵит......... 142

Аԥшаарақәеи аԥхьашәарақәеи
Таиф Аџьба иҭынхажәа. *Акьыԥхь иазирхиеит В. Кәаҕаниа* 149

Гәында Анқәаб. Аԥсуа ҵасқәа............................... 158

Д. И. Гәлиа ихьӡ зху Аҳәынҭқарратә премиазы иқәыргылоу аҩымҭақәа ҳрыхцәажәоит
Руслан Қапба. Ари қәҿиара бзиоуп........................ 162
Сергеи Чакветаӡе. Арҿиамҭа хатәра...................... 165
Валентин Кәаҕааниа. Хра злоу азҵаатәы иазку аусумҭа.. 169
Виачеслав Бигәаа. «Зымцахә еиқәу» ихәышҭаара ҿыцәааауам... 174
Светлана Тапаҕәуаԥҳа. Аибашьра иахылҵыз аҩымҭа... 185
Џьамбул Инџьгиа. Ажәа анарха хазуп.................... 187

Т. Шь. Аџьба ихьӡ зху Аҳәынҭқарратә премиазы иқәыргылоу аҩымҭа ҳахцәажәоит
Вахтанг Аԥҳазоу. Ардәына ашәа аҳәонаҵы............ 191

Асатиреи аиумори
Павел Анқәаб. *Ажәабжьқәа* 195
Анатоли Лагәлаа. Иабасыхәо: «Де-золе!..» *Апародиа* 199

ЏЬАМБУЛ ИНЏЬГИА

АЖӘА АНАРХА ХАЗУП

«Сара истахзам азә иитәу, азә иус,
Са сызқәитү Ажәа сымоуп насыҧс...»
Заира Ҭҳаиҵыкә

Хаз игоу ауаҩы – хаз игоу адунеи...Шьоукы рзы имариоуп икарҵәаны уи злаҟоуи ма излаҟами рыла ахцәажәара, даҽашьоукы рзы азхәыцраҵәҟьа гәаӷьыуацәоуп. Уи зыхҟьо – ажәа адоуҳамч еиуеиҧшымкәа иахьаҳныруа акәхап. Еиҳагьы иуадаҩуп арҿиара ус знапы алаку изкны ажәа аҳәара...

Ашьыцра иалхәдамхаз адунеиаҿ, арҿиаҩы игәы иҭыҧраaз, дзыхӡыӡaaуа иҩнытҟатәи идунеи ашәахәацқәа ииашаны ахәшьара рыҭара зылшо – Аамҭеи, уи ашҭа иҭоу, доуҳамчык иалхәдам ауааи ракәхап. Аха!.. Апоет уицыччарцаз – алаӷырӡ цәыкәбар цәанырра дук ишаҟәырҷахоу унырхьазароуп, уицхәыцырцаз – хшыҩла ашьауардын иацноугароуп, уицҧрырцаз – тымитышак аҟынтә мҵәыжәҩақәак ушьҭырххьазароуп, уицблырцаз – иажәа агәра угароуп...

«Абырфын рахәыцқәа» – уи зҳауа аамҭеи изыхҭысуа афырхаҵеи. Абагәеи – ахьычҧаҧыри! Ари адунеиаҿ абырфын рахәыцқәа иреиҧшу аҧсҭазаара амҩақәа шьардоуп. Аха урҭ руак анҵәамҭаҿы аеҵәахә кыдларц иҧшызар – Насыҧуп!

Апоет Заира Ҭҳаиҵыкә лышәҟәы «Абырфын рахәыцқәа»...

Шәҟәыкаҿ еиҿыбаауа ихеибарҭәаауеит – ацәаныррақәа игәылдыршәо ацәаҳәақәа; аҧсҭазааратә ҧышәа иарҳаз ажәа хьыршәыгәқәа; ҩнытҟатәи дунеик иҧнаҟо иркьаҿны иҩу ахшыҩзцарақәа; агәы иазынхаз ахҭыс; ажәа сахьарк арҿиаҩцәа ирзырхоу ацәаҳәақәа; хамышҭыхәны ҳҭоурых иазынхо амшқәа инрыжьыз ахәра ҭыҧқәа.

Арҿиаҩы лзы урҭ зегь «ирҳамҭахеит» – аҧсҭазааратә ҧышәа! Аха аҧышәа аҧышәара иахылҵзаргь – уи игәылнаршәеит Ажәа:

«Сажәеинраала – сра исашәоуп,
Ҳаицрымшәаӡо ҳа ҳаицуп.
Сгәы-сыҧсы зырцәажәо Ажәоуп...»

Ажәа амч иагьакуп, иагьыҩбоуп. Ҧхаррак зцым дәы-ҧсшәак «ашьацәхыртәымҭаз», алаҧшхырҧага ажәа ҽырбацәо иалагоит. Аха уи анарха амоума? Гәыла ирҧхоу ажәоуп аамҭа ахааназ иацрымшәо. Апоет уи ибзианы еилылкаауеит:

«...Аҧхарра зхылԥуа агәы анумам,
Иуҳәо уажәагьы ҭацәуп...»

«Аҧсадгьыли – ани» рҳәахьан жәлар рҟәышра зраӡоз «абчараҳцәа». Игәаҕьны ашьац иаҕрамгылоз аԥеицәа, ианаҭахыз аамҭазы рыҧсадгьыл аҿыхраз рхы иеигӡомызт. Шеишыҟәса?! Аҧсҭазаара гәымбылԥьбара аштаҿ, рфырхаԥара еиԥагыло абиҧаракәа ирызныжьны, ажәԥан баҳчаҿ рыҧсы лашаҟәа еԥәахәԥас икыдлон... Ус иҟалеит 1992–1993 шыҟәсҟәа рзгьы:

«Угәы иҟәиоу уԥеицәа
гәыкуазма?
Цәашьҟәоушәа рыҧсы-мԥа
лашазма?
Ахаҟәитреи ахьыҧшымреи
еишьҭазма?
Баагәаран ужәлар
кәыршазма?»

Аҧсабара иазааигәоу ауаԥы – илаҧшҳәаа хазуп. Уи илшоит, цәыкәбарк дагәылҧшны, дунеи дук абара. Ажәамцхә мҳәакәа, ахшыԥԥак ԥаула агәылыршәара зегьы ирынасыҧхом. Ҭагалантәи хҭыски апоет лҟыбаԥи реинырра аш ианушәа сахьак ҭырхит:

«...Уажә ушьҭоуп угәышԥа амԥак
Аԥла иац узҿаз,
Иузхымгаз, уҿара инужьхьаз,
Ҧхыӡ-хаан уажә изҭаз»

Иҿшәаз абҕьыци – ауаԥ илахьынԥеи... Даҽаганкахьала, иҟалап, арҭ ацәаҳәаҟәа апоети, анык леиҧш дахӡыӡаан иихьчо иҧсадгьыли наунагӡа реиҧырԥра аадырҧшуазаргьы. Иаҳгәалаҳаршәап афырҧҳәызба Саида Делба лыгәаҕьра, иҧсыҿкаагахаз уи лцамҭа:

«...Баҳәаӡом аразрагь –
Гәмаҷрак быздырӡом,
Амариа иашьҭам –
Гәхаштрак ихьысӡом.
Ҳахьыҟам быҟан,
Быҟоуп ҳахьыҟам.
Бымԥала ишәартам –
Ишәартоуп бахьыҟам...»

Агәыҕра зцым аҧсҭазаара зхәартои? Уи ашәыр зызгәылмыршәо ашәҭ

иаҩызоуп – иҭацәуп. Ахазынгьы аҧсҭазаара аҭагәҭасра аиаара мариахом. Усҟан акәараҷҷа ихшәалаз абӷьыц уаҩызахоит – улахьынҵа уахьӡыхнаго уздырӡом…

Дгәамҵуеит ауаҩы, ҿымҭкәа хьаа-шәк иаҵоуп дызқәу адунеигьы:

«…Адгьыл гәамҵуеит ианаҳамбогьы,
Аамҭеикәшара ҳабжьахеит.
Угәы уҵгәоит уанажьогьы,
Аҧсҭазаара џьбарахеит»

Ҩаҧхьа – агәыӷра. Иамыжьжьахьада уи? Аҧсҭазаара амҩаҿы иуҵгәо амчқәа ируакуп цәанырра хаак – абзиабара. Аха заҟантә иҟалахьоузеи уигьы агәыӷра ду иахьҧшны ианаанхо. Усҟан аццышә иалҵыз мцабзшәа рҿаархоит цәаҳәақәак:

«Ааҧын иҿыхаз
бӷьы иаҵәаран,
Ашәҭқәа зрыҧхуаз
Хьҭәы нацәкьаран,
Исызхымгоз
Мшык иахаран,
Ухаҿсахьа…
лаҧшҵашәаран.»

Арҿиаҩы ацәалашәара ҷыда ицуп. Уи игәы ианыруеит ажәа ҭацә. Аха, ажәа ҭацәума?! Уи «зырҧо» иакәхап зыҩнытҟатәи адунеи ӷару. Доуҳала аӷарра акәхап анаҩс ашьыцрагьы зырҿыхо.

«Алаҧшҳәаа сныҵшәеит
Ашәымҭак,
Мҵәыжәҩак сҽыҵак
Снаскьоит.
Схәыцрақәа срылго
Насыҧдак,
Сыҧрыр ҳәа
Агәытҟьа дагоит!

Аха иҧшьоуп ажәа амч. Уи амҵәыжәҩақәа узҿаҳәом. Знык изышьҭыҧраар – адунеи аҽахьнагӡоит. Ашьҭыҧрааха аӡар!..

Зны Еинштеин иазҵааит, аҧсҭазаараҿы иарбан занааҭу зегь реиҳа иуадаҩу ҳәа. «Ууаҩны аанхара!» – иҽадмырхалацәакәа иаразнак аҭак ҟаиҵеит. Егьа уадаҩра ихигаргьы ауаҩы, насыҧуп иҟазшьа мҧсахкәа ихаҿра анеиқәирхо. Аха уи зегьы ирылшома?

«...Аҧсҭазаара, суныӡбом ас,
Сымҩа мцоз мариала.
Суахҭа саҧылоит зегьы рцас,
Сыҟаз ус, сҟазшьала»

Зымҩа иацәхьамҵыз иоуп зхаҿра ргәалашәогьы...

Ирҳәоит, ибылхьоу – амаҷ ахә ашьара илшоит ҳәа. Уи игәыӷрагьы уаҵәтәи амш иазырхоуп, гәынхәҵысҭалагьы инырүеит мшыцәгьак ашьҭахь мшыбзиак шыҵәаху:

«Цәыкәбар ӡаӡак са сҭаӡоит,
Цәыкәбар ӡаӡак саӡар.
Шәахәа рыцкгьы сызсырхоит,
Уи са сымшқәа ирзацлар»

Апоет иаҟара згәы аарту даҽаӡә дыҟамзар ҟалап. Уи иҩныҵҟатәи идунеи – узныҧшыло асаркьа иаҩызоуп. Аҧхьаҩ уи ишахәҭоу дзанҧшылар, иблаҿы иааиуеит еиуеиҧшым ҧшшәыла ихырку ацәаныррақәа ихыртуа хҭысшәк:

«...Мцала иҿухуа –
ҳаракуп!»

Х-ажәак бырфын мҩак уқәнаҵ ҧышәара шугымхо угәуҽанырҵоит. Х-ажәак – ауаҩы разҟык дшалхәдам иҵарҳәоит. Аха уи азы ихы даиааирц иабжьыргоит.

Гәык иҭыҧрааз агәыӷра, гәыказ асыкә еиҧш ишәҭыр – Насыҧуп!..

Ҧхьаҩык иаҳасаб ала, апоет Заира Ҭҳаиҵыкә лышәҟәы «Абырфын рахәыцқәа» Д. Гәлиа ихьӡ зху Аҳәынҭқарратә премиа ахәҭаны исыҧхьаӡоит.